

· LIBRE PENSÉE · FREIER GEDANKE · FREE THOUGHT · LIBERO PENSIERO ·

PRAHA

ČASOPIS VOLNÝCH MYSLITELŮ ČESKÝCH

1. ŘÍJEN 1908

„Volná Myšlenka jest všesvětová liga na hájení práva k volnému projevení každé myšlenky lidské v oboru náboženském, politickém a sociálním.“ *Prohlášení kongresu V. M. v Římě 1904.*

František Krejčí.

21. VIII. 1858. — 21. VIII. 1908.

Dne 21. srpna dožil se profesor české fakulty filosofické dr. František Krejčí, padesátiletý. Pokrokové listy české zaznamenaly toto datum a zmínily se v článcích kratších i delších o činnosti a zásluhách prof. Krejčího; také my máme příčiny vzpomenouti jich, neboť v době, kdy nejeden ze zástupců české universitní intelligence se nás stranil, poněvadž jsme mu byli příliš negativní, příliš protikřesťanští a protináboženská, prof. Krejčí měl odvahu podat nám ruky pomocné a pracovati s námi. Postihl, že hnutí Volné Myšlenky tak jako každé opravdové pokrokové hnutí je nutně negativní proti všemu, co se přežilo, proti reakci a proti násilí; ale postihl také, že takové je to hnutí právě proto, že přináší zároveň pozitivní hodnoty: ideál nového člověka, též ideál, pro který pracoval a pracuje on sám. Nečiníme z toho výtek jiným — těm, kdo šli a jdou mimo nás, neboť také my víme, že pokud vskutku pracují pokrokově, jdou — jinými snad cestami — k těmž cílům, k němuž i my jdeme; ale stáli jsme v předních řadách kde palba byla nejprudší a máme právo i povinnost zvláštní uznání i vděčnost projevit muži, který se postavil těsně k nám. Jeho vystoupení a řeč na loňském světovém kongresu Volné Myšlenky zůstanou nám nezapomenutelnými.

Ale to není jediný, ba ani ne hlavní důvod, proč si vážíme prof. Krejčího. Vědecká činnost jeho sama o sobě vynucuje si uznání a staví prof. Krejčího v řady předních učenců a myslitelů — a můžeme bez obavy, že upřilišíme, dodat: nejen našich. Nemůže být úkolem tohoto příležitostného článku vypo-

čítat všechny spisy a všecku činnost profes. Krejčího, tím méně ji ocenit: chceme na ni pouze upozornit ty z našich čtenářů, kteří jí neznají. Prof. Krejčí vyšel z filosofie Herbartovy a první jeho práce týkaly se klassické filologie a srovnávací mytologie; záhy však přešel k psychologii, která se stala pak hlavním oborem, v němž pracoval. V psychologii opustil prof. Krejčí stanovisko Herbartovo a postavil se na základ čistě empirický a pozitivní: východiskem psychologie (vědy o duševních jevech) tak jako každé jiné vědy musí být empirie (zkušenost) a o zkušenost se opírající princip přirozeného vývoje, který je zároveň důležitou methodickou pomůckou badání. Nejdůležitější spisy jeho v tomto oboru jsou: *Psychologický element*, v němž dokazuje, že každý jev duševní má trojí stránku: představovou, citovou a snahovou, dále *Zákon asociací*, pak největší jeho dílo *Základy psychologie* (dosud 3 díly vyšly v Dědictví Komenského) a konečně *Psychologie pro školy*, která zároveň s učebnicí *Logiky* razila cestu novým směřům ve filosofické propaedeutice na školách středních. Spis *O filosofii přítomnosti*, v němž autor líčí současné proudy myšlenkové a jejich vývoj a podává charakteristiky vynikajících myslitelů, jest nejen ozdobou české literatury filosofické ale byl by jí i v každé literatuře světové; v ní jeví se prof. Krejčí nejen jako bystrý pozorovatel a hluboký myslitel, nýbrž i jako umělec slova a formy — bylo by těžko v celé filosofické literatuře najít druhý podobný spis, který pojednává o věcech tak těžkých a hlubokých by přece psán byl slohem tak jasným, lehce srozumitelným, putavým. Radost tuto knihu znát a číst! Z menších spisů jmenujeme *Positivismus* a

v ý c h o v a, v němž ukazuje, jak nové ideály výchovné vyplývají z pozitivistického názoru na svět, S v o b o d a v ů l e a m r a v n o s t, kde je podáván důkaz, že problém éthický dá se řešiti jen na základě determinismu, poněvadž jen na tomto základě lze vybudovati mravní závislost, dále spisky vydané v Knihovně Volné Myšlenky: A u g u s t i n S m e t a n a v b o j i o n á b o ž e n s t v í (2 vydání) a D a v i d B e d ř i c h S t r a u s s.

Kromě toho rediguje prof. Krejčí filosofickou revui Česká Mysl, kterou sám založil, a přispívá i do jiných odborných časopisů články, z nichž jako zvlášť významné uvádíme alespoň dva: N á b o ž e n s t v í, m r a v n o s t a š k o l a a O v o l n é š k o l e, které vyšly v Pedagogických Rozhledech r. 1907 a přispěly značně k pochopení a prohloubení našich a všech pokrokových lidí snah mezi učitelstvem.

Ale dosti již o této literární činnosti. Tento učenec, myslitel a kritik je zároveň učitelem; jakým, o tom svědčí láska jeho posluchačů a žáků, k níž ovšem znamenitě přispívají také vlastnosti jeho ryze lidské; prostota a srdečnost, které mu získávají srdce všech, kdo se s ním v životě setkali. Je příznačné — ne, je přirozené, že v Čechách, kde je dosud tolik duševní tmy, je takový člověk, tichý badatel a učitel, zároveň bojovníkem a je-li i nenáviděn; neboť celá jeho bytost tíhne ke světlu a musí tudíž bojovati proti tmě. Musí.

Ale radostně žije se i v Čechách, žijí-li zde takoví lidé, a radostněji se bojuje pro příští volného člověka, víme-li, že po boku našem nebo v čele našem bojují takoví lidé jako prof. Krejčí. Prof. Krejčí překročil padesátku, ale — jak o něm krásně v Hlídce Času napsal prof. Drtina — „celou svou duševní tvářností je mlád a s mladičkým nadšením stojí v předních řadách pokrokových pracovníků“. Tak tomu jest: je mlád a to jeho duševní mládí, které nezná let a nikdy nesestárne, zbavuje nás povinnosti vyslovit obvyklé při takovýchto příležitostech přání o dlouhém věku, ale dovoluje nám vyslovit upřímnou radost z toho, že padesátka let zastihla prof. Krejčího v této svěžesti a činnosti, která tolik ovoce již přinesla a ještě přinese! *)

Redakce.

*) Dodatkem několik dat životopisných. Prof. Krejčí narodil se v Hostinném. Prvního vzdělání nabyl v Novém Bydžově, gymnasium studoval v Hradci Králové, Litomyšli a v Praze, načež se oddal studiu klassické filologie na universitě pražské. Od r. 1879—83 byl suplentem na gymnasiu v Mladé Boleslavi, r. 1883 byl ustanoven skutečným učitelem v Novém Bydžově, odkud byl r. 1897 jmenován na gymnasium na Král. Vinohradech. R. 1898 habilitoval se z filosofie na české universitě, na níž je nyní mimořádným profesorem.

J. H.:

Svatý Václave, vévodo české země ...

Století dvacáté bude stoletím bílého denního světla, jak si toužebně přejeme a jak ve všech oborech k tomu patrně pracujeme. Také dějepis vrací se k pramenům, a vzdává se zálib i nenávisti, které zplodila jenom novodobá nálada. Hledí do minulých dob, až kam se nejdál dohlédnouti dá, bez předpojatosti a bez kalných brýlí. Soudí v duchu spravedlnosti vysoké i nízké, oproštuje se od strannictví školského i zájmového. V tomto století bílého denního světla dočkáme se, že volný myslitel bude sice potírat současnou demagogii kněžskou, ale bude uznale soudit o významu prvního křesťanství. A tak se i stane nepochybně, že v Praze bude s úctou stavěn pomník Václava Svatého (ovšem dílo umělecké, zároveň), kdežto před třiceti lety starý pomník na Václavském náměstí (ovšem dílo neumělecké) odsouzen byl k potupné smrti, a když si jej probošt Štulc stěhoval na Vyšehrad, provázen byl opovržlivými a výsměšnými vtipy. Opravdu hrubá, neumělecká práce to byla ten starý Svato Václav, ale byla také doba levného liberalismu. Socha odstraněna byla ne tak pro svou hrubou neumělost, jako proto, že patron země propadl posměchu doby. Ani pietní vzpomínka na rok 1848 a na dojemné události, které se kolem podstavce sochy odehrály, nezachránila sv. Václava: najednou překážel komunikaci a urážel vkus. A vlastně urážel Světec novou dobu.

Po 30 letech! Až se zdvihne pod budovou musejní sv. Václav mistra Josefa Myslbeka, budou jistě mezi účastníky slavnosti mnozí z těch, kteří starého netolického hřebce Václava také s posměchem doprovázeli na Vyšehrad... Myslbekův pomník bude nepoměrně rozměrnější, a přec nebude překážet komunikaci. Všechno to znamená obrat v našich hlavách i srdcích, znamená to pokrok v osvícení. Nebude nám překážet sv. Václav, — tím je řečeno všechno. Tento pokrok přineslo posledních 30 let přemýšlení, pochod za bílým denním světlem, které v oboru duchovním je světlem spravedlnosti, lidskosti a oddaného pochopení všech věcí. A proto bychom už dnes — i největší svobodomyšlníci — dovedli slavit svatováclavské posvícení pražské. *)

Národ má své rodinné slavnosti a důvěrné tradice. Má k nim právo; sebe povýšenější inteligent může k nim mít pietu aspoň takovou,

*) Ovšem rozumějme si: ne posvícení církevní a ne posvícení hospodské. Praha má patřit několik dní v roce venkovanům. Této touhy lidu našeho po Praze využítkovali klerikálové — pouti svatojanskou. Když už pouti svatojanské se zakořenily, přičlenili k nim světské lidi — jarní hospodářskou výstavu. Věc uprostřed května docela nepraktická. Kdyby „svatováclavské posvícení“ (název ten je na-